

Integrarea socială a rromilor

Janina Micu

Introducere

Minoritatea romă este a doua minoritate, după cea maghiară ca proporție numerică din totalul populației. Această minoritate se confruntă cu multiple probleme, cum ar fi: sărăcia, lipsa educației, probleme de sănătate, lipsa actelor de identitate, lipsa locuințelor, șomajul și discriminarea. Bineînțeles că sunt și probleme care pot fi de ordin psihologic, care amplificate pot ajunge la extreme, generând astfel, la început comportamente deviate, ulterior infracțiuni.

Romii au nevoie de sprijin pentru a se integra în societate și nu numai ei, ci și ceilalți cetățeni, care datorită unor probleme legate de supraviețuire ajung să beneficieze de ajutor din partea statului devenind astfel dependenți de sistem. Pentru a putea rezolva situația în care aceste familii se află, avem nevoie de studii care să arate situația prezentă, astfel încât să sensibilizeze opinia publică pentru a lua măsurile necesare soluționării problemelor.

Scopul lucrării este cel de a analiza situația minorității romă din România ca făcând parte din subiectul mai larg al problemelor minorităților din țara noastră, care preocupă atât lumea științifică cât și mediile politice românești. Lucrarea caută să aducă în atenție atât problemele cu care se confruntă minoritatea romă cât și posibilele soluții pentru rezolvarea lor. Consider că este necesar o evaluare a situației prezente a romilor pentru a cunoaște în ce direcție de acțiune trebuie luate măsuri, în ce situație strategia de îmbunătățire a situației romilor se implementează, soluționează, rezultate atât din partea instituțiilor publice existente pentru aceste probleme, cât și a organizațiilor neguvernamentale destinate minorității romă.

Datorită multiplelor probleme cu care se confruntă romii, tinându-se seama și de moștenirea „neagră” (o moștenire de suferință) a acestei minorități, influențele prejudecăților și stereotipurilor asupra situației lor prezente va trebui să coștientizăm problemele cu care această etnie se confruntă. În actualele condiții, pentru noi a devenit obligatorie cunoașterea și rezolvarea problemelor acute – și în aceeași măsură cronice – ale acestei minorități pentru a putea crea un mediu democratic pentru toții cetățenii (indiferent de etnia căreia îi aparțin) și să construim în mod real o societate civilă. Consider că România pentru a se integra în Uniunea Europeană (îndeplinind criteriile de la Copenhaga) are nevoie de reanalizarea

problemelor minorității rome, care necesită o intervenție atât din partea statului cât și din partea ONG-urilor .

1.1. Profilul demografic al populației de etnie romă din România

Începând cu anul 1989, în România, s-a pus accentul pe respectarea drepturilor etnice, inițiativa fiind luată la nivel european. Luându-se în considerare acest lucru, s-a început lupta împotriva fenomenului de discriminare, punându-se accentul în mod special pe formele legale precizate în lege.

Este important de menționat faptul că a fost recunoscută oficial apartenența la o etnie, odată cu Constituția din 1991, în care se precizează că: „Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase”.¹

În consecință, minoritatea romă este recunoscută oficial ca grup etnic. Situația specială a acestui grup etnic trebuie cunoscută și rezolvată de actuala putere guvernamentală, ea fiind și un criteriu politic pentru integrarea în Uniunea Europeană.

Au existat o serie de cercetări pe acest domeniu al romilor și cu toate acestea din punctul meu de vedere nu cred că romii au reprezentat o problemă principală pentru guvernele care au condus în perioada 1990-2000; acest fapt reiese din rapoartele instituțiilor care au înregistrat puține rezultate în ceea ce privește etnia romă. Totuși, aceste rezultate puteau fi datorate și organismelor internaționale care au finanțat și recomandat României îmbunătățirea situației rome.

O problemă semnificativă este **necunoașterea în realitate a numărului de romi din România.**

Problema estimării numărului de romi este importantă având nu doar conotații statistice, ci și consecințe în plan social. Totodată, profilul general al etniei rome este asociat cu problemele sociale cu care se confruntă această categorie de populație (sărăcie, lipsa locului de muncă, lipsa educației, lipsa actelor de identitate, lipsa locuinței etc). În consecință, pentru a rezolva problemele menționate aveam nevoie de cunoașterea dimensiunilor principale ale acestei etnii.

Profilul demografic al populației de etnie romă

Romii nu se declară la recensăminte ca aparținând acestei etnii datorită imaginii negative sociale. Se pune firesc întrebarea: de unde această atitudine? O sursă importantă sunt

¹ Constituția României, 1991, art. 6, alin.1.

stereotipurile, adică judecățile însușite de către un individ, care nu au fost trecute prin filtrul experienței și gândirii proprii. Prin tenta lor generalizatoare, stereotipurile au o valoare mică de adevăr și au proprietăți disfuncționale, ce conduc la conflicte între minoritari și majoritari. Să luăm drept exemplu afirmația: „Toți romii sunt hoți și proști”. Aceasta este utilizată frecvent în toate mediile sociale, dar conține, în mod cert, neadevăruri: pe de-o parte, nu toți romii pot fi catalogați în acest fel, iar pe de altă parte nu numai romii fură. În ceea ce privește prostia, ea a existat, există și va exista întotdeauna, nu doar în rândurile romilor, ci peste tot, indiferent de rasă, religie, sex ori etnie.

Datele statistice efectuate și înregistrate la recensământul din 1992 sunt de 409.723 cetățeni români care s-au identificat ca fiind de etnie romă. În același an s-a realizat o cercetare, care aparține profesorilor Cătălin Zamfir și Elena Zamfir (coordonatori), cu o lucrare premiată în anul 1993 de către Academia Română, intitulată “Țiganiii între ignorare și îngrijorare”. Cercetarea și-a propus abordarea tuturor problemelor etnice iar rezultatele obținute au demonstrat că dimensiunea numerică a populației de romi este estimată la un milion de persoane, o cifră mult mai credibilă la acea dată, deoarece cercetarea realizată a fost elaborată prin diferite metode și riguros argumentată, neexistând nici un interes de altă natură decât cel pur științific.

În anul 1998, ICCV arată că numărul total estimat al tuturor romilor heteroidentificați din România era în jurul cifrei de 1.515.626. Desigur, o anumită marjă de eroare ar trebui aplicată la acest eșantion, dar ea nu ar modifica substanțial situația.²

Tabelul următor relevă numărul populației de etnie romă în câteva țări aflate în tranziție. Conform datelor prezentate se poate observa că procentul cel mai ridicat al populației de etnie romă se regăsește în România. În condițiile în care acest procent include și români declarați a fi de etnie romă, este posibil, totuși, ca procentul de etnici romi să fie unul asemănător pentru toate țările studiate.

Romii declarați la ultimul recensământ în Bulgaria, Rep. Slovacă, România, Ungaria și Cehia

	Bulgaria	Rep. Slovacă**	România* **	Ungaria	Cehia
Nr. romi	365 160	91 284	535 250	190046	11718
Pondere din pop.	5,0%	1,7%	2,5%	1,9%	0,1%

Sursa: *Suport social pentru populația de romi, CASPIS, 2004*

² Zamfir, C., Preda, M., „Romii în România”, București, Editura Expert, 2002, p. 13

Tabelul următor prezintă o dinamică a populației de etnie romă la ultimele recensăminte. Potrivit datelor de mai jos se poate constata că numărul populației de etnie romă este în creștere în anul 2002 față de anii anteriori. O explicaie poate fi dată de caracteristicile de fertilitate ale acestei populații, care prezintă un nivel foarte ridicat al acestui indicator.

Dinamica populației de etnie romă la ultimele recensăminte

Anul	Romi
1930	242656
1956	104216
1966	64.197
1977	227398
1992	401087
2002	535.140

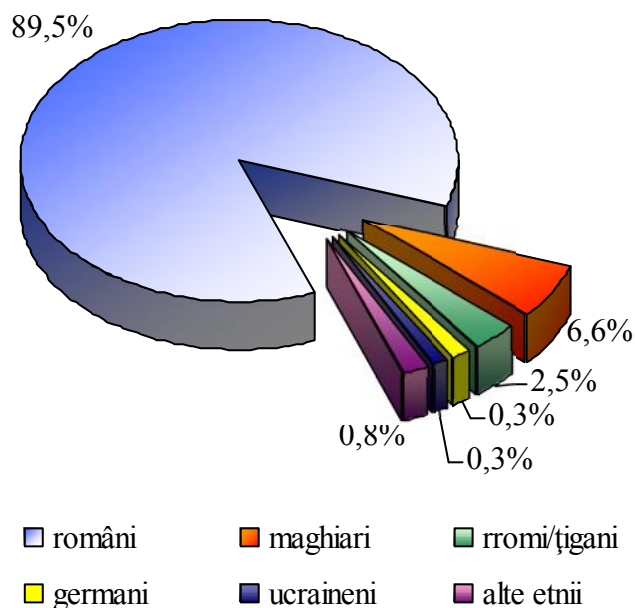
Sursa: INS, 2002

Ultimele cifre oficiale sunt datele de la recensământul din 2002 privind structura demografică etnică, unde s-au înregistrat romi/țigani 2,5% (în creștere cu 0,7 puncte procentuale). Cu această ocazie s-au autoidentificat un număr de 535.250 de romi din populația totală.³

Din perspectiva vorbitorilor de limbă romanes s-au înregistrat majorări, concomitent cu creșterea numărului de etnie romi/ țigani, de la 415 persoane la 444. Dincolo de aceste cifre statistice există tendința de creștere a numărului de persoane de etnie romă care se autoidentifică ca aparținând acestui grup etnic, datorită, probabil, și a unei îmbunătățiri a imaginii, a percepției publice atât din partea majorității cât și din partea minorității.

³ www.recesamant.ro

Structura populației, după etnie

Sursa: INS, 2002

Natalitatea reprezintă un indicator, de asemenea, relevant pentru profilul demografic al populației de etnie romă. Potrivit ultimelor studii din domeniu, acest indicator s-a caracterizat printr-o scădere apreciabilă începând cu anul 1990 la toate categoriile de populație. Astfel, natalitatea a scăzut, în cazul populației de etnie romă de la 2,35 copii/la o femeie în anul 1992 la 2,08 copii/la o femeie în anul 1998 (autoidentificați), respectiv la 1,93 copii la o femeie (heteroidentificați).⁴ Un aspect problematic al populației de etnie romă îl reprezintă nivel fertilității. Studiile au demonstrat că populația de romi din România prezintă proporția cea mai ridicată de familii cu mulți copii, respectiv de familii cu 4 și chiar cu mai mulți copii. Spre exemplu, procentul pentru această dimensiune este de 43,7% în România, 35,9% în Ungaria și 25,1% în Bulgaria.

Structura pe vârste a populației de etnie romă în comparație cu populația României este relevantă pentru crearea unei imagini și mai adecvate a nivelului natalității. Potrivit datelor următoare se poate constata că, în cazul romilor, numărul populației cu vârste cuprinse între 0-14 ani este mult mai ridicat decât în cazul populației totale a României.

⁴Suport social pentru populația de romi, www.caspis.ro

Structura pe vârste a populației de romi comparativ cu populația României

	Populație totală	Romi heteroidentificați	Romi autoidentificați
0-14 ani	19,2	34,8	37
15-59 ani	62,5	59,1	58
60 de ani și peste	18,3	6,1	5
Vârsta medie	36,5	24,5	23,9

Sursa: *Suport social pentru populația de romi, CASPIS*

Un alt indicator relevant este reprezentat de rata mortalității infantile. Acest indicator prezintă valori mult mai ridicate decât în cazul populației totale a României, de 72,8% în anul 2001, față de 18,4% în cazul populației totale. Acest element conturează problematica deosebit de gravă a acestei etnii, indicatorul menționat fiind un exponent al unui complex de probleme sociale, după cum urmează: sărăcie severă, nivel scăzut de trai, lipsa accesului la servicii medicale de specialitate, lipsa actelor de identitate, a unui loc de muncă stabil ș.a.m.d.

Rata mortalității infantile și la grupa de vârstă 1-4 ani în funcție de etnie

	Până la 1 an	Între 1-4 ani	Total (până la 4 ani)
Total populație (2001)	18,4	3,6	22,0
Romi	72,8	7,2	80,0

Sursa: *Suport social pentru populația de romi, CASPIS*

În ceea ce privește **migrația internă**, studiile au arătat că nu s-a datorat practicării în trecut a unui stil de viață nomad, ci specificului resurselor deținute de romi în comparație cu populația majoritară a României.

Migrația externă constituie un fenomen complex, care este greu de apreciat. Migrația romilor în afara granițelor țării poate fi situată undeva între caracterul nomad al romilor și emigrarea definitivă, probabil datorată oportunităților existente în țările în care romii au emigrat.

Excluziunea socială afectează populația de romi. Aceasta este strâns legată de sărăcie, însă presupune, pe lângă aceasta, mult mai multe probleme: lipsa oportunităților, inegalitate de șanse și interzicerea accesului în diferite rețele sociale, economice, politice și culturale.

1.2. Diagnoza problematicii sociale a populației de rromi din România

Modul de obținere al resurselor economice

Modul de obținere al resurselor economice constituie un determinant al profilului populației de etnie romă, motiv pentru care acesta reprezintă o dimensiune frecvent analizată de către cercetători.

Participarea romilor la viața economică a României este caracterizată prin gradul de participare pe piața muncii, acesta depinde foarte mult de pregătirea profesională. Conform studiului realizat de ICCV puțin peste jumătate din romi nu au nici o meserie sau practică activități care nu necesită o calificare prealabilă prin sistemul formalizat de pregătire profesională (33,5% nu au nici o calificare, 14,3% sunt agricultori și 4,6% sunt zilieri; calificările moderne se întâlnesc în 37,3% din cazuri iar cele tradiționale în 10,3% din cazuri). Astfel, se face distincție între pregătirea profesională a bărbaților și femeile de etnie romă (doar 15,3% dintre bărbați nu au nici o pregătire în vreme ce proporția femeilor este de 37,1%).

O importanță deosebită o reprezintă nivelul calificării profesionale a populației de etnie romă, acesta fiind influențat de tipul de comunitate din care provin. Astfel, în comunitățile compacte și oarecum izolate sunt specifice fie lipsa calificării, fie existența unor meserii de tip tradițional. Existând puține posibilități de a se angaja cu meseriile de tip tradițional, o parte dintre ei devenind calificați în meserii moderne. Gradul de ocupare al populației de romi este mai mic față de cel al populației la nivel național (47% față de 61,6%). O mare parte din romi nu au nici o ocupație (13,2%), iar rata șomerilor care beneficiau de ajutor de șomaj înregistrată în 1998 la nivel național era mai mare decât în rândul romilor (6,3% față de 0,5%). Ponderea șomerilor înregistrați este scăzută în rândul romilor, pe de o parte datorită faptului că puțini dintre aceștia au finalizat școala profesională sau liceul și au lucrat cu carte de muncă iar, pe de altă parte, pentru că o mică parte dintre romi au fost salariați și și-au pierdut locul de muncă, depășind perioada ajutorului de șomaj.

Standardul economic al gospodăriilor este analizat prin prisma veniturilor realizate. Astfel, avem clasificarea veniturilor în permanente (care participă constant la bugetul gospodărie) și nepermanente (care sunt obținute în mod ocazional), aceasta din urmă fiind o particularitate specifică a romilor declarată de 53,4% gospodării.

Veniturile salariale contribuie la formarea bugetelor în aproape un sfert dintre cazuri, iar pensiile pentru limită de vârstă în 11,7%. Ajutorul de șomaj completează veniturile familiale în aproape 1 din 10 cazuri. Venitul mediu declarat pe persoană era aproximativ 15% din salariul mediu net pe economie al momentului. Aprecierea gradului de acoperire a

nevoilor cotidiene ale gospodăriei pe baza câștigurilor curente confirmă situația de dificultate a majorității romilor: 86,1% dintre gospodării afirmă că veniturile câștigate le ajung cel mult pentru asigurarea strictului necesar.

Este important de amintit faptul că gospodăriile din mediul rural sunt mai sărace decât în mediul urban. De asemenea, educația are un rol semnificativ pentru creșterea veniturilor permanente prin faptul că facilitează mai târziu intrarea romilor pe piața muncii.

Populația de romi deține condiții mai proaste în dotarea locuinței comparativ cu populația majoritară a României. Acest fapt se datorează și dificultăților economice cu care etnia romă se confruntă și datorită modului tradițional nomad al romilor. Este nevoie de programe ale guvernului care să scoată din sărăcie populația care se confruntă cu această problemă.

Romii din comunitățile sărace și-au dezvoltat o strategie proprie de a-și procura resursele financiare, căutând meserii unde nu există competiție cu membrii comunității majoritare (colectarea sticlelor, a fierului, comercializarea de floricele, semințe, porumb, etc). Această situație generează o poziție inferioară a romilor pe plan social, care se poate extinde ca prejudecată și stereotip la nivelul întregii comunități.

Meseriile tradiționale ale romilor sunt relativ modest remunerate și din ce în ce mai puțin căutate (lăutari, argintari, fierari, spoitori, cărămidari etc.) Transmiterea cunoștințelor legate de aceste meserii au fost preluate din generație în generație, ele fiind strâns legate de neamurile din care fac parte.

Meseriile moderne au fost dobândite prin participarea la cursuri într-un sistem de învățământ sau la locul de muncă. Acesta fiind: zidar, zugrav, tâmplar, mecanic auto, șofer, sudor etc. Conform statisticilor aceste meserii sunt mai prezente în mediul urban decât în mediul rural. Ponderea romilor cu meserii moderne este de 37,3% iar a celor cu meserii tradiționale de 10,3%.⁵

O parte din romii care nu dețin un loc de muncă apelează și la anumite tehnici (cerșit, mici înșelătorii), care afectează atât populația majoritară cât și membrii etniei rome, punându-se astfel amprenta asupra întregii populații, motiv pentru care pot fi catalogați ca fiind „toți la fel”.

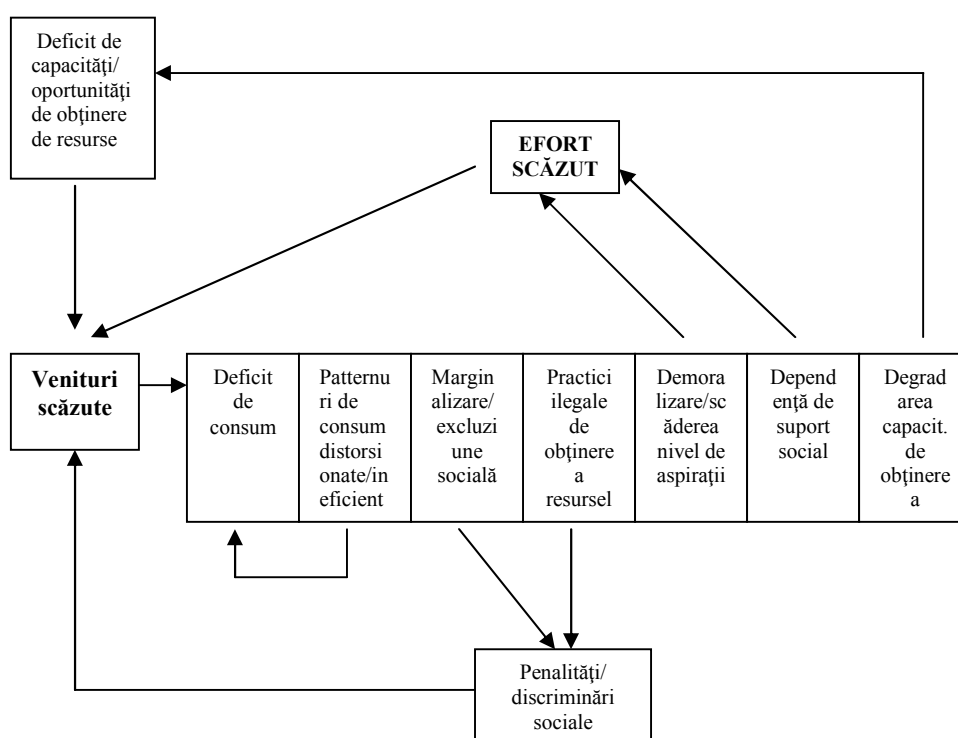
De asemenea, există preferința față de prestarea unor activități fără forme legale, datorate fie responsabilității scăzute a angajaților, fie pentru a nu pierde beneficiile de asistență socială (Venit Minim Garantat, ajutor de șomaj).

⁵ idem, p.181

Totodată, romii din comunitățile sărace și-au construit o imagine de victime ale sistemului social, devenind astfel dependenți de serviciile oferite de asistență socială.

Cauza principală a sărăciei este lipsa veniturilor. Aceasta creează în plan psihologic și social o serie de atitudini specifice: „demoralizare, lipsă de speranță, lipsa capacității, lipsa de voință de efort de a ieși din situația de dificultate, resemnare, adaptarea la un mod de viață sărac”.⁶ Astfel, sărăcia este de cele mai multe ori caracterizată printr-o situație de marginalizare și excludere socială.

Situația dificilă în care se află o mare parte a etniei rome se datorează și „căderii” acestora în „capcana sărăciei”, așa cum a fost descrisă de prof. Catălin Zamfir.⁷

Sursa: Zamfir, E., (coord)., „Strategii antisărăcie și dezvoltare comunitară”., București, Editura Expert, 2000, p.28

Solidaritatea de grup și rezistența la autoritatea statală

Solidaritatea de grup, în formele ei tradiționale presupune menținerea, pe cât posibil, în afara grupului, a autorităților locale și a populației majoritare. Acest lucru poate fi datorat și discriminărilor etnice, din păcate, manifestate și în prezent.

Cu toate acestea, o parte dintre membrii comunităților tradiționale se aliniază normelor impuse de societatea modernă, respectând astfel cerințele etnice, morale și legale (creșterea

⁶ Zamfir, E., (coord)., „Strategii antisărăcie și dezvoltare comunitară”., Bucuresti, Editura Expert,2000, p.28

⁷ ibidem

numărului de persoane care nu au acte de identitate, creșterea numărului de căsătorii legale, etc).

Familia extinsă

Familia extinsă în comunitățile de romi se confruntă cu multe probleme: sărăcia, vârsta scăzută la căsătorie, probleme de sănătate etc. Trecerea rapidă de la copilărie la maturitate se face prin învățarea meseriilor și practicarea acestora pentru a obține resursele necesare vieții de zi cu zi. Din păcate copiii sunt implicați în viața de familie, lucrând la vârsta la care ar trebui să se afle la școală, de aici declanșându-se o serie de procese care explică gradul scăzut de analfabetism în rândul romilor și slaba participare la sistemul formal al pieței muncii.

O altă problemă caracteristică familiei de romi este mărimea ei. „Dimensiune medie a gospodăriei de romi în 1998 este de 5,6 persoane (luând în calcul toate gospodăriile incluse în eșantion, indiferent de autoidentificarea etnică). La nivelul întregii populații a țării, dimensiunea medie a gospodăriei este de 2,8”.⁸

În consecință, un număr mare de membri într-o familie duc proporțional la o creștere a necesităților acelei familii. Un element important îl reprezintă trăsăturile familiei de romi: căsătorie precoce, nelegalizată, număr ridicat de copii, divorțialitatea scăzută. În anul 1998 ponderea vârstnicilor (peste 60 de ani) era de 5%, iar copiii reprezentau aproximativ o treime din populația de romi. Populația de romi are media de vârstă 24 de ani comparativ cu cea de 35 de ani în cazul populației României.

Planificarea familială rămâne un subiect delicat pentru această categorie de populație. Neutilizarea metodelor contraceptive în familiile de etnie romă se datorează, fie lipsei de informare, fie pentru că aceste mijloace sunt considerate costisitoare, fie pentru că femeia nu dorește să le utilizeze.

Nivelul de educație

Un alt subiect deosebit de important îl reprezintă educația formală la romi, dimensiune care deține o serie de caracteristici specifice. Astfel, „participarea preșcolară a populației de romi este de aproximativ patru ori mai mică comparativ cu participarea preșcolară pe ansamblul populației României”.⁹

Participarea romilor la școală este de 15-25 de ori mai scăzută decât participarea pe ansamblul populației, în cazul ciclului primar și cu aproape 30% pentru ciclul gimnazial.

⁸ CNS., Anchetă Integrată în Gospodării, 1998.

⁹ Idem, p.106

Participarea copiilor de etnie romă la studiile liceale este cu 40% mai mică față de participarea în ansamblu a populației. Înscrierea la facultate este o situație excepțională în rândul persoanelor eșantionate în cercetare. Cauza principală a neparticipării copiilor la școală o reprezintă sărăcia familiilor din care provin copiii romi. Un rol important îl au și factorii sistemici, din interiorul sistemului școlar, dar și influențele culturale, care au un rol important în explicarea interesului scăzut pentru școală. Cercetările făcute în comunitățile compacte de romi, vorbitori de limbă romani, arată că participarea școlară este mult mai scăzută decât în rândul altor comunități de romi.

Educația în comunitățile de romi nu este văzută ca o contribuție la formarea socială și profesională, ci ca o cale de a ieși din comunitate, existând riscul de a se asimila populației majoritare de etnie ne-romă. Această concepție afectează viitorul copiilor romi, limitând astfel posibilitatea de acces la serviciile de educație formală.

Datele statistice referitoare la „participarea școlară a copiilor romi sunt sensibil mai scăzute în comunitățile compacte de romi (12,1% față de 19,1% în comunitățile mixte și 29,3% în cazul romilor care traiesc dispersați printre alte etnii).¹⁰

Motivul neparticipării școlare poate fi datorat, atât gradului ridicat de sărăcie, cât și distanței semnificative față de școală. „Proportia mare a copiilor neșcolarizați (17,3% în totalul copiilor de vârsta școlară) indică faptul că sistemul de învățământ în forma sa actuală nu răspunde adecvat nivelului de educație ale populației de romi”.¹¹ Interesul scăzut pentru școală se datorează și faptului că romii aleg alte variante strategice pentru a reuși în viață. În consecință, pentru ei „educația școlară nu reprezintă o strategie fundamentală de viață decât pentru un număr foarte mic de subiecți 4,1%”. Majoritatea subiecților nu privesc educația ca pe o investiție pe termen lung, considerând mai important: banii (28,5%), munca (23,9%) și norocul (14%)¹².

Concluzia este că sărăcia este un factor important al participării școlare scăzute, dar și „modelele culturale specifice diferitelor tipuri de comunități de romi au, de asemenea, o putere explicativă ridicată”.¹³

¹⁰ Idem, p. 108

¹¹ Idem, p.110

¹² Idem, p.123

¹³ Dobrică, P., Jderu, G., (coord), „Educația școlară a copiilor romi. Determinări socio-culturale”, Bucuresti, Vanemonde, 2005.

Preocupări pentru dobândirea/întreținerea locuinței

Sărăcia are o influență importantă asupra neglijării pe care familiile rome o au față de propria locuință. Caracterul lipsit de interes poate fi datorat și modului tradițional nomad al romilor.

Romii din România dețin condiții de locuit mai proaste decât populația majoritară. Acest lucru se datorează veniturilor medii pe persoană, cu cât acestea sunt mai reduse, cu atât condițiile de locuit sunt mai proaste. „Dincolo de nivelul scăzut al veniturilor există și alți factori determinanți/favorizanți ai unor condiții de locuire inadecvate, factori ce țin de diverse contingente socio-educative:¹⁴

- nivel redus de școlarizare al capului de gospodărie (bărbat);
- numărul mare de copii;
- vârsta scăzută a cuplului (ceea ce presupune absența timpului necesar achiziționării unor bunuri de folosință îndelungată);
- situația gospodăriilor în zone omogene;
- mediul de rezidență (condiții de locuire mai proaste în mediul rural)“.

Prin urmare, un grad ridicat al fenomenelor de marginalizare și excludere socială față de populația romilor se datorează atât condițiilor socio-economice foarte dificile cât și datorită unor caracteristici psihosociale ale comunităților de romi.

Starea de sănătate

Un alt subiect important îl reprezintă starea de sănătate a populației de romi. În cercetarea realizată de ICCV (sursa: Ancheta” romi 1998”) s-au utilizat o serie de indicatori subiectivi, înregistrându-se rezultate care arată că 72,5% din totalul populației studiate apreciază că nu au probleme grave de sănătate, 11,2% au mici probleme de sănătate, 14,0% „au probleme grave de sănătate” iar 2,3% se declară persoane cu handicap. Principalele cauze care influențează negativ starea de sănătate în rândul populației de romi sunt reprezentate de alimentația deficitară, stilul de viață (care poate fi caracterizat prin tratarea unei boli după metodele tradiționale), aspecte legate de un nivel de trai scăzut, acces limitat la serviciile medicale și primare. Toate acestea pot fi datorate imposibilităților financiare sau unor cazuri de discriminare.

¹⁴ Idem, p.214.

Excluziunea socială

Un fenomen negativ este și excluziunea socială, acesta poate fi întâlnit în rândul diferitelor categorii sociale, precum: șomerii, familiile monoparentale, copiii instituționalizați etc. Romii fac parte din această categorie deoarece ei nu dețin un nivel optim al integrării sociale (o parte din ei neavând acte de identitate). Aceste probleme sociale determină la rândul lor alte forme de excluziune socială (fără acte de identitate romii nu pot beneficia de anumite drepturile oferite de către statul român). De asemenea, nefrecventarea școlii duce tot la excluziune socială deteminând diferențe în ceea ce privește nivelul de educație între copiii romi și ne-romi. Angajarea romilor fără forme legale duce și la excluziune socială și la imposibilitatea de a beneficia de asigurări de sănătate. De asemenea, este probabil ca o parte din romi, datorită formelor de discriminare, tradițiilor culturale și problemelor existente cu care se confruntă, să se automarginalizeze, fiind vorba într-o anumită măsură de autoexcluziune.

În concluzie problemele romilor trebuie rezolvate, ele fiind și un criteriu politic pentru integrarea în Uniunea Europeană în 2007.

BIBLIOGRAFIE

- Achim Viorel (1998). *Țigani în Istoria României*, București: Editura Enciclopedică.
- Dobrică, P. și Jderu, G. (coord.). (2005). *Educația școlară a copiilor romi. Determinări socio-culturale*. București: Vanemonde.
- ICCV (2002) *Indicatori privind comunitățile de romi din România*. București: Editura Expert.
- Pop, L. M. (2002) *Dicționar de politici sociale*. București: Editura Expert.
- Zamfir, C. și Preda, M. (coord.). (2002). *Romii în România*. București: Editura Expert.
- Zamfir, C. (coord.). (1999). *Politici Sociale în România: 1990–1998*. București: Editura Expert.
- Zamfir, E. (coord.). (2002). *Strategii antisărăcie și dezvoltare comunitară*. București: Editura Expert.
- Zamfir, E., Zamfir, C. (coord.).(1993). *Țigani între ignorare și îngrijorare*. București: Editura Alternative.
- Zamfir, E. Și Zamfir, C. (coord.). (1995). *Politici Sociale. România în context European*. București: Editura Alternative.
- *** *Ancheta Integrată în Gospodăria*, CNS, 1998.
- ****Constituția României 1991- 1998*. București: Editura Virgiliu.

Constituția României, 2003.

Revista de Asistență Socială. Nr. 1-6. 2002.

*** *Studiu social pentru rromi*. Disponibil pe pagina de internet:

<http://www.caspis.ro/pagini/ro/studii.php>.

Recensământul populației și al locuințelor, INS: www.recensamant.ro.